בענין מצוות תפילה
אריה ליבוביץ

I. Is there a מצוה דאורייתא to daven? ספר החינוך מצוה תלג - counts it from several pesukim to show emunah that God is in total control.
   A. Rambam. הלכות תפילה א:א - mitzvah each day, no set text.
      1. Proofs to the Rambam - פרי חדש סימן פט - many places we are machmir on tefilah.
      2. Maybe even according to Rambam the chiyuv is only at 20 - שו"ת ארץ צבי ח"א סל"ד
   B. Ramban. רמב"ן השגות לספר המצוות מצוה ה' - only mitzvah בעת צרה.
      1. What does Ramban really hold?
         a. Chinuch assumes he holds תפילה בעת צרה דאורייתא
         b. Ramban doesn't count תפילה in מנין המצוות - sounds like he holds it is never דאורייתא
      2. Really Rambam and Ramban fundamentally agree - just disagree how to define "עת צרה" - מפניני הרב.
      3. This is part of mitzvah emunah and even applies to non-Jews - שו"ת אגרו"מ או"ח ח"ב סימן כה.
   C. Nafka minah - פרי מגדים בפתיחה להלכות תפילה - women, another mitzvah comes up, בין השמשות.
      1. All agree that there is דאורייתא *קיום* - חידושי הגר"ח תפילה ד:א.
         a. This explains how there can be נשיאת כפים דאורייתא - עמק ברכה נשיאת כפים אות א'.
         b. שו"ת יבי"א ח"ג סימן ח' אות ב' - takes issue with Rav Chaim.
         c. מג"א קכח:מ - you can stop תפילה for ברכת כהנים, sounds like תפילה דרבנן.
            i. if R' Chaim is right the Magen Avraham should be wrong - עמק ברכה שם אות ד'
      2. Proofs for Ramban.
         a. The gemara constantly refers to תפילה as דרבנן.
         b. בעל קרי doesn't daven because it is דרבנן.
         c. don't have to stop meal to daven because it is דרבנן.
      3. Problems with each approach from their own words:
         a. רמב"ם הלכות תפילה י:ו says ספק לקולה ומתפלל נדבה.
         b. רמב"ן ויקרא כג:ב - part of definition of מקרא קודש is tefilah (see מנח"א דברים עמ' קיא)
      4. Answering for Rambam.
         a. כסף משנה פ"א ה"א - all of the gemaras discuss where you already davened a brief tefilah or the חכמים עקרו דבר מן התורה בשב ואל תעשה.
            i. שאגת אריה סימן יד - can't say they were עוקר דבר מן התורה לבעל קרי because they didn't do the same for a בעל קרי bentching.
            ii. שאג"א שם - ברכת המזון should be same as תפילה because both don't have set text מדאורייתא but are required דאורייתא. The fact that the gemara distinguishes indicates that תפילה דרבנן.
            iii. שאג"א שם - קריאת שמע should also be same as תפילה if we are speaking where you did enough to be יוצא מדאורייתא. see מנחת אשר דברים סימן טז who distinguishes between תפילה on the one hand and ברהמ"ז וקר"ש on the other.
         b. אבי עזרי הלכות תפילה א:א - Once the י"ט ברכות were instituted, the original mitzvah was taken away by the rabbis and it is now a מצוה דרבנן with a קיום דאורייתא.

i. similar to not saying shema after chatzos because rabbis uprooted the דין תורה
ii. similar to תוס' סוכה דף ג regarding שולחנו בתוך הבית.
iii. although rabbis re-defined ברכת המזון, they only added on beracha but kept the original mitzvah in it's place.
iv. this analysis is questionable because the rabbis may have *defined how* to do a mitzvah, but they didn't *uproot* the stringencies of דאורייתא, just took away the ability to fulfill in the simple way. see description of concept in מנ"ח לא:ג.

c. Approach of Rav Asher Weiss - מנחת אשר דברים סימן טז. By ברכת המזון ותפילה the rabbis expanded the מצוה דאורייתא, but by תפילה they took a mitzvah of avodah and turned it into tefilah.

II. Why no beracha?
A. This is a question even according to רמב"ן based on שבת דף כג.
B. Answers:
1. מג"א סימן קו ס"ק ד ואליה רבה קיג:א - no קבע
a. also explains סיפור יציאת מצרים because כל המרבה הרי זה משובח
2. פרי מגדים פתיחת להלכות תפילה - you can be יוצא בהרהור.
a. also explains ביטול חמץ.
3. שו"ת מהר"ם שיק סימן לט - not finished with the מעשה because you need כונה.
4. הגדת מעשה נסים - no beracha on beracha.
a. explains havdala, kidush, bentching, קריאת שמע, סיפור יציאת מצרים, קידוש לבנה

1 - ספר החינוך מצוה תלג

לעבוד את השם, שנאמר [דברים י', כ'], אותו תעבוד, ונכפלה זאת המצוה כמה פעמים, שנאמר [שמות כ"ג, כ"ה], ועבדתם את ה' אלהיכם, ובמקום אחר אומר [דברים י"ג, ה'], ואותו תעבודו, ובמקום אחר ולעבדו בכל לבבכם [שם י"א, י"ג]. וכתב הרמב"ם ז"ל [בספר המצוות], אף על פי שמצוה זו היא מהמצוות הכוללות, כלומר שכוללות כל התורה, כי עבודת האל תכלול כל המצוות, יש בזו כמו כן פרט, והוא שיצונו האל להתפלל אליו, וכמו שאמרו בספרי [פיסקא דוהיה אם שמוע], ולעבדו בכל לבבכם, אי זו היא עבודה שבלב, זו תפלה. ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו, מנין לעיקר תפלה בתוך המצוות, מהכא, את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד.

משרשי המצוה מה שהקדמתי הרבה פעמים כי הטובות והברכות יחולו על בני אדם כפי פעולותם וטוב לבבם וכושר מחשבותם, ואדון הכל שבראם חפץ בטובתם והדריכם והצליחם במצוותיו היקרות שיזכו בהן, והודיעם גם כן ופתח להם פתח באשר ישיגו כל משאלותיהם לטוב, והוא שיבקשו ממנו ברוך הוא אשר בידו ההסתפקות והיכולת כל חסרונן, כי הוא יענה את השמים לכל אשר יקראוהו באמת.

ומלבד ההודעה להם בזאת המדה ציום שישתמשו בה ויבקשו ממנו תמיד כל צרכיהם וכל חפצת לבם, ומלבד השגת חפצי לבנו יש לנו זכות בדבר בהתעורר רוחנו וקבענו כל מחשבתנו כי הוא האדון הטוב והמטיב לנו, וכי עיניו פקוחות על כל דרכינו. ובכל עת ובכל רגע ישמע זעקתנו אליו לא ינום ולא יישן שומר ישראל, והאמיננו במלכותו ויכלתו מבלי שום צד פקפוק, וכי אין לפניו מונע ומעכב בכל אשר יחפוץ.

ואולם אין לנו בתורה בזאת המצוה זמן קבוע לעשותה, ומפני כן מספקים רבותינו בענין, הרמב"ם ז"ל כתב בחבורו הגדול [פ"א מתפלה ה"ב] שמצוה היא להתפלל בכל יום. והרמב"ן ז"ל [בהשגותיו לספר המצוות מ"ע ה'] תפש עליו ואמר שהתורה לא ציותנו להתפלל בכל יום וגם לא בכל שבוע ולא תיחד זמן בדבר כלל, ותמיד יאמרו זכרונם לברכה תפלה דרבנן, והוא כמספק יאמר שהמצוה היא להתפלל ולזעוק לפני האל ברוך הוא בעת הצרה. גם הרמב"ם ז"ל בעצמו כתב שאין מנין התפלות ולא מטבע התפלה מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע ביום מן התורה, אבל מכל מקום חיוב התורה הוא להתחנן לאל בכל יום ולהודות לפניו כי כל הממשלה אליו והיכולת להשלים כל בקשה, ע"כ. ומן הדומה כי בהיות עיקר מצות התורה בכך ולא יותר, תקנו זכרונם לברכה למי שהוא במקום סכנה ואינו יכול לעמוד ולכוין תפלה, כדי לצאת ידי חובתו במצות התורה לומר צרכי עמך ישראל מרובין וכו', כמו שבא במסכת ברכות [כ"ט ע"ב]

2 - רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א הלכה א

מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם, מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה, ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה.

3 - פרי חדש סימן פט ס"ק א'

ועוד יצא לו לרב זה מהא דאמרינן פ"ק דיומא ודברת בם ולא בתפלה אלמא דתפלה דאורייתא וכן גבי פועלים עושין בסעודתן אמרינן קורין ק"ש ומתפללין מעין י"ח אבל ברכת המוציא אין מברכין מכלל דתפילה דאורייתא ועוד דחזינן שהחמירו הרבה לענין תפלה יותר מק"ש לכמה דינים וכן היתה טלית של עור חגור על מתניו מותר לקרות ק"ש ולתפלה עד שיכסה את לבו וכן בפ' אין עומדין החמירו בתפילה הרבה ואי לא הוה ליה עיקר בדאורייתא לא הו"ל לאחמורי כולי האי וכן בפרק מי שמתו אהא דתנן נשים חייבין בתפלה פריך עלה בגמרא פשיטא ומשני מ"ד הואיל דכתיב ערב ובוקר וצהרים כמצות עשה שהזמן גרמא דמי קמ"ל כלומר דיכון מדאורייתא אין לה קבע וזמנה כל היום דמחייבה ואם איתא דליכא תפילה כלל מדאורייתא אמאי מחייבי דאי מדרבנן הא ה"ל מצות עשה שהזמן גרמא ולא הול"ל למיחייבינהו אלא ע"כ דכיון דמדאורייתא מיחייבי דהא לא תליא בזמן גם מדרבנן מיחייב...

3א - שו"ת ארץ צבי ח"א סימן לד

במשנה ברכות כ: דנשים ועבדים חייבין בתפילה וכן קיימא לן בשו"ע סימן קו סעיף ב' והמגן אברהם שם למד זכות על נשי דידן שאין מתפללות משום שאומרות בכל יום בבוקר איזה בקשה ויוצאין בזה ידי חובת תפילה דאויריתא להרמב"ם ז"ל ואפשר שחכמינו ז"ל לא חייבום יותר והאחרונים פקפקו בדבריו. ונלע"ד סעד לדבריו דהרי תפלות כנגד תמידין תקנום ותפילת ערבית רשות משום שהוא כנגד איברין ופרדים שאין מעכבין כפרה הנה דלגמרי מדמינן להו לתמידין ומה דהוי בתמידין רשות גם בתפלה רשות וא"כ כיון דמפורש בפ"ק דשקלים משנה ג' דנשים ועבדים פטורים ממחצית השקל ואין ממשכנין אותן וא"כ פשוט דפטורין הם מחובת קרבן תמיד המוטל על כל אחד מישראל וכעין זה כתב רעק"א סימן ט' לענין תפילת מוסף. ממילא ה"ה דפטורין מתפילה והא דאיתא במתניתין הנ"ל דחייבות בתפילה היינו פ"א ביום ובקשה כ"ד כמ"ש מג"א אבל חלוק ג' תפילות לזמניהם דזה כנגד תמידין תקנות זה אין לו ענין בנשים.

אך לכאורה יש סתירה לזה מקטנים דג"כ אין משכנין אותן כדיאתא פ"ק דשקילים שם ודעת הברטנורא דהיינו בני יג שנה הפחותים מבני כ' נקראים לענין זה קטנים וכן דעת הירושלמי לפי גירסת הגר"א ז"ל וכן הובא בגליון לירושלמי שם בשם רוקח הגדול ע"ש וכן מבואר ברש"י מנחות (מו:) בד"ה שאינוו שוקל עיי"ש. וא"כ קשיא דפחות מבן עשרים יהיה פטור מתפילה ואילו במשנה ברכות כ: דאפילו קטנים שהגיעו לחינוך חייבים בתפילה [אך דממשנה אין קושיא כ"כ די"ל גם כן דהיינו תפילה כל דהוא ולא ג' תפילות ביום אבל זה א"א לומר כלל דבן יג שנה פטור מג' תפילות ביום כמובן] איברא דמזה לא קשיא כ"כ דשאני קטן מחיוב מטעם חינוך משא"כ בנשים ל"ש חינוך דלעולם לא יתחייבו.

אך קשה בבני יג שנה דאז פקע חיוב ינוך דאב וחיוב חינוך חובת האב הוא ולא חובת קטן עצמו כמ"ש רש"י ברכות מח. ועל עצמו לא מצינו חינוך א"כ יפטור אז לגמרי. איברא דגם בזה אפשר לדחוק דכאן גם בגופיה יש חיוב מצד חינוך כיון דבאמת הוא גדול וסופו להתחייב אך שינויא דחיקא לא משנינא ונלע"ד דהא דפחות מבן עשרים אין צריך ליתן מחצית השקל לצורך התמידין אף דחייב בכל המצות לפמ"ש בס' לוית חן דפחות מבן כ' אינו בערבות, [ולכאורה ק' על דבריו מהא דאע"פ שיצא מוציא ופירש"י מטעם ערבות והרי כל שהוא בן יג שנה מוציא, הנה דהוא ג"כ בערבות? אך בהא דאע"פ שיצא מוציא יש עוד טעמים. עיין ריטב"א ר"ה כט. שכתב דכל שמחויב בדבר חשיב עם חברו כגוף א' ע"ש. עוד יש טעם נכון בזה לפמ"ש הב"ח סימן תלד דשומע כעונה מטעם שליחות הוא וכתב הפרי מגדים בפ"כ דלפי זה הא דמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא הוא כעין דאמרינן סוף פרק ב' דגיטין אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה משום שאינה בתורת גיטין וקידושין הכא נמי כיון דליתא בדנפשיה חיוב זה אינו נעשה שליח. וא"כ א"ש הא דאע"פ שיצא מוציא דכיון דמחויב בדבר הוא ואי' בדנפשי' דבר זה אלא שיצא שפיר נעשה שליח כמו דכל אדם אף שאין לו אשה

נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה דמ"מ איתי בדין זה שאם יהיה לו אשה יוכל לגרשה וז"פ. והא דברכת הנהנין אם יצא אינו מוציא למדתי טעם חדש לזה מרא"ש ברכות פרק שלשה שאכלו סימן כא דכיון דאסור להנות מעולם הזה בלא ברכה לא שייך להוציא [דלא שייך להוציא רק במצוות ולא באיסור] רק אם צריך לה המברך עיין שם ואף מפירש"י שם מצד ערבות אין קושיא לפמש"כ בטו"א סופ"ג דר"ה להוכיח מדברי רש"י דהא דאע"פ שיצא מוציא ל"ש רק במצוה דרבנן ומדרבנן י"ל שייך ערבות גם משנת יג ואילך דכעין זה מצינו להיפך דמן התורה ליכא לפני עור רק בקאי בתרי עברי דנהרא מ"מ מדרבנן אסור בכל ענין כמו שכתבו תוספות שבת ג. וה"ה להיפך במדה טובה מרובה לזכות את חברו במצוות הטילו חז"ל חיוב עליו לראות שחבירו יקיים המצוות אף במקום שאינו ערב מה"ת] וענין ערבות לחבר כל ישראל יחד כמ"ש המהר"ל דהיינו טעמא דלא נתערבו ישראל עד שעברו את הירדן משום דסגולת ארץ ישראל לחבר ישראל יחד. ע"כ פחות מבן עשרים שאינוו בערבות ואין לו חיבור עדיין עם כלל ישראל אין לו חלק בתמיד שהוא קרבן צבור דקרבן צבור היינו שכל חלקי הכלל יהיה מצורפין יחת ערמב"ן ר"פ ויקרא חילוק בין קרבן צבור לקרבן השותפין דאפילו כל ישראל משתתפין בקרבן ל"ח ק"צ כל שאינו ע"י מחצית השקל הנה דזה סגולת מחצית השקל לחבר כל חלקי הכלל יחד ועי"ז נעשה ק"צ. ופחות מבן כ' אינו יכול להתאחד עם הכלל ע"כ א"א שיהיה לו חלק בק"צ. וכ"ז בק"צ ממש משא"כ תפלה שהוא חובת כל יחיד ואפילו מי שא"א לו להתפלל בצבור חייב להתפלל ביחיד הנה דזה חובת יחיד ע"כ גם פחות מבן כ' חייב כמו שחייב בכל המצוות

ובהאי ענינא ראיתי במדרש משלי קפיטל א' סוד"ה דרש ר' תנחום מבן עשרים שנה ומעלה מחשבין לו עונותיו כמד"א מבן כ' שנה ומעלה וגו' מה עבודת עבודה ר"ל אמר אין עבודה אלא תפלה דכתיב עבדו את ה' ביראה משעה שהוא מתחשב לעבודה הוא מתחשב לעבירה [משמע דמשום הכי הוא בן עונשין מבן עשרים משום דאז הוא מתחשב לעבודה]... משמע מזה דזמן תפילה הוא רק מעשרים שנה ומעלה. ולהנ"ל יש טעם נכון לזה דתפילה במקום קרבן וקטן אינו שוקל כנ"ל. ולפי זה הא דפחות מבן עשרים חייב בתפילה הוא כמו קטן שחייב בתפילה וזה סמך גדול לדברינו. ולפי זה יצמח דין דאף דלרמב"ם דתפילה פ"א ביום דאורייתא וספק התפלל בכל המעת לעת חוזר ומתפלל היינו דוקא מבן עשרים ומעלה אבל בבן יג לכולי עלמא תפילא דרבנן.

<u>4 - השגות הרמב"ן לספר המצוות מצות עשה ה</u>

כתב הרב המצוה החמשית שנצטוינו בעבודתו שנ' ועבדתם את י"י אלהיכם וגו' ואומר ולעבדו בכל לבבכם. אמר ז"ל ואע"פ שמצוה זו מן המצות הכוללות כלומר שאינן נמנות כמו שבארנו בעיקר הרביעי יש בו גם כן פרט והוא מצוה בתפלה ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה ובמשנתו שלר' אליעזר בנו שלר' יוסי הגלילי אמרו מניין לעיקר תפלה בתוך המצות מהכא את י"י אלהיך תירא ואותו תעבוד ואמרו עבדו בתורתו עבדו במקדשו כלומר ללכת שם להתפלל בו כמו שביאר שלמה. כל אלה דברי הרב. ואין הסכמה בזה. שכבר בארו החכמים בגמרא תפלה דרבנן כמו שאמרו בשלישי שלברכות)כא א(לעניין בעל קרי שקורא קרית שמע ומברך על המזון לאחריו ואינו מתפלל והעלו הטעם בזה אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא תפלה דרבנן. ואמרו עוד)שם(ספק קרא ק"ש ספק לא קרא ק"ש חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל דק"ש דאורייתא תפלה דרבנן. ובגמר סוכה)לח א(אמרו גבי תפלה דתנן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו מלולב דקתני נוטל על שולחנו אלמא מפסיק והשיבו בדרך תימה מאי קושיא הא דאורייתא הא דרבנן. וכבר ראינו בהלכות תפלה)רפ"א(שאמר שחייב אדם מן התורה בתפלה בכל יום אלא שאין מנין התפלות ולא משנה התפלה מן התורה וכך כתב בזה המאמר במצו' עשירית שזמני התפלה אינם מן התורה אבל חובת התפלה עצמה היא מן התורה. וגם זה איננו נכון בעיני. שבעל קרי מברך על המזון לאחריו מפני שהוא מן התורה ואינו מתפלל עד שיטבול אפילו עמד כמה ימים בקריו. ועוד שמי שנאנס ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסתפק בעצמו ספק התפלל ספק לא התפלל אם כן לפי דבריו שלהרב היה צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן. ואם איננה מצוה בכל יום מתי תהיה החובה הזאת המוטלת עלינו מה"ת שיתפלל יום אחד בשנה או בכל ימיו פעם אחת. וכבר אמרו)סוף ר"ה(ברב יהודה דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי, לפי שהיה עוסק בתורה וסומך על מה שאמרו)שבת יא א(חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, שהיא דרבנן לעולם. אלא ודאי כל ענין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדות חסד הבורא ית' עלינו ששומע ועונה בכל קראינו אליו. ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם מצות עשה שתהיה כל עבודתינו לאל ית' בכל לבבנו כלומר בכוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע, לא

שנעשה המצות בלא כונה או על הספק אולי יש בהם תועלת. כענין ואהבת את י"י אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך שהמצוה היא לאהוב את השם בכל לב ולב ושנסתכן באהבתו בנפשנו ובממוננו. ומה שדרשו בספרי)עקב(ולעבדו זה התלמוד ד"א זו תפלה אסמכתא היא או לומר שמכלל העבודה שנלמוד תורה ושנתפלל אליו בעת הצרות ותהיינה עינינו ולבנו אליו לבדו כעיני עבדים אל יד אדוניהם. וזה כענין שכתוב)בהעלותך י(וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני י"י אלהיכם והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבא על הצבור לצעוק לפניו בתפלה ובתרועה והוא הענין שבאר שלמה ע"ה כמו שכתוב)מ"א ח דה"ב ו(בהעצר השמים ולא יהיה מטר וכתיב רעב כי יהיה דבר כי יהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה כי יצר לו אויבו בארץ שעריו כל נגע כל מחלה כל תפלה כל תחנה אשר יהיה לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעו איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה. וכבר דרשו עוד שם בספרי רבי אליעזר בן יעקב אומר ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך להלן ליחיד וכאן לצבור כאן לתלמוד כאן למעשה. יאמר שנצטוינו לעבוד השם ית' בכל לבבנו בלמוד תורתו ובעשיית מצותיו. וכן זו ששנויה שם ואותו תעבודו עבודו בתורתו עבודו במקדשו פירושו לומר שיעבדו אותו במקדשו בעבודת הקרבנות והשיר וההשתחואה שם מוסיף על עבודת המצות. לפי שאמר הכתוב)ראה יג ה(אחרי י"י אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמורו ודרשו שם בספרי ואת מצותיו תשמורו זו מצות עשה ובקולו תשמעו ליתן לא תעשה בקול נביאיו. הנה עשיית המצות כלן כבר נאמ' ולכך דרשו ואותו תעבודו בעבודת המקדש ואמרו בפירוש כלל הפסוק עבודו בתורתו עבודו במקדשו לומר שצוה תחלה עבודו בתורתו כלומר בעשיית המצות כולן מרישיה דקרא וצוה עבודו במקדשו מן ואותו תעבודו לומר כי בזה כולו תהיה עבודתינו שלימה אליו יתעלה. והנה הם מצות כוללות. אבל מפני שצוה אותנו בפסוק בכל לבבכם בעניין חדש להיות כל לבבנו מיוחד אליו יתעלה בענין עשיית המצות כאשר פירשתי יתכן שתבא המצוה הזאת בחשבון רמ"ח מצות עשה. ומן הטעם הזה אצלו לא ימנו המצות הכוללות מפני שכבר נמנו בפרטן וכמו שלא נמנה הכפל מצוה מן המצות פעמיים שלש בפרט אלא אחת כן לא נמנה כפילן בכלל אלא לאחת. ואולם אם חדש בכפילן והוסיף בו עניין ראוי להמנות ימנו. ואם אולי יהיה מדרשם בתפלה עיקר מה"ת נמנה אותו במניינו שלהרב ונאמר שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יתברך ויתע' שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפלה וזעקה. והבין זה:

<u>5 - מפניני הרב פרשת בהעלתך עמ' שי</u>

וידועה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן דלרמב"ן אין חובת התפילה דאורייתא אלא בעת צרה וכדמשמע מתוך הפסוקים ואילו לדעת הרמב"ם התפילה בכל יום דאורייתא היא. ובביאור פלוגתתם זו כתב הר"ר מרדכי גרין שיחי' בשם רבנו (בהדרום אלול תשנ"ה עמ' קא) שורש המחלוקת אמר הגרי"ד הלוי הוא בזה שלדעת הרמב"ם צריך האדם להרגיש בכל יום שהוא חי רק בחסדו של הקב"ה הפותח את ידיו ומשביע לכל חי רצוון ואם יסגור הקב"ה את ידיו חס ושלום אזי אין לנו קיום אפילו רגע אחד. הואיל ומצבו של האדם יכול להשתנות איפוא בן רגע הרי יש חיוב להתפלל בכל עת לחסדי ה'. עלינו להרגיש בכל זמן שמצבנו איננו יציב בכל עת אנו בתנאים של "הצר הצורר אתכם". לפיכך מצוות תפילה היא מדאורייתא בכל יום ויום.

הרמב"ן לעומת זאת סובר שלא כל אדם מסוגל - או זוכה - להרגשה כזאת בכל יום ובפרט אם באותה עת המטיר עליו ה' מחסדיו ואיננו במצב "מיידי" של "הצר הצורר אתכם". אמנם כשהאדם שרוי במצב של צרה מיידית אזי תצא תפילתו מן הלב ותגיע עד כיסא הרחמים אבל רק לעת אשר כזאת חל חיוב תפילה מדאורייתא.

<u>6 - שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן כה</u>

בענין תפלה לבן נח אם יש לו מצוה ובענין תפלה בעת צרה ח"ו ה' טבת תשכ"ג. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר שלום ריווקין שליט"א.

הנה לענין בן נח אם מחוייב בתפלה, פשוט שאינו מחוייב דהא לא נמנו בהמצות דחייבין בני נח בסנהדרין דף נ"ו וכן לא הוזכר ברמב"ם פ"ט ממלכים שחושב מצות דחייבין בני נח.

ולענין אם יש לו מצוה כשמתפלל להשי"ת נראה שיש לו כמפורש בקרא בישעיה כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים ופרש"י שם ולא לישראל לבדם, ואם הוא לגרים שיתגיירו הא הם כישראל ממש וזה היה נקרא לישראל לבדם לכן ברור שקאי גם לבני נכר שלא נתגיירו ומקיימים רק מצות שחייבין בני נח, וא"כ הרי הוא כמפורש שאף שפטורין מתפלה מ"מ כשמתפללים להשי"ת עושין מצוה, דאל"כ איזה שבח הוא במה שיקרא בית תפלה לכל העמים אם אין להנכרים שום מצוה בתפלתם. ומסתבר שהוא בחשיבות דאינו מצווה ועושה ובשכר זה. ולהרמב"ם פ"י ממלכים ה"ט שאסור לבן נח לחדש מצוה ולקיים בדעתו שמצווה על זה והא דכתב בה"י שבן נח שרצה לעשות

מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו הוא כפי' הרדב"ז שעשאה בידיעה שאינו מצווה ע"ז אבל מ"מ רוצה לעשותה, יהיה גם בתפלה כן דמ"ש משאר מצות.

אבל נראה לע"ד דהוא רק לקבוע חיוב להתפלל אף כשאין לו צורך מיוחד לבקש איזה דבר אבל כשמתפלל רק כשיש לו צורך כגון שיש לו חולה או שאין לו פרנסה הוא כחיוב ממש, ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחיובי בני נח, משום דזהו עיקר האמונה בהשי"ת שרק הוא הנותן פרנסה והרופא חולים וכשאינו בוטח על השי"ת ואינו מתפלל אליו הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים אחרים, ואמונה בהשי"ת אף שלא הוזכר זה במנין הז' מצות ודאי הוא מחוייב להאמין, שהרי אף קיום כל הז' מצות אם לא עשאם מחמת שהשי"ת צוה בהן בתורה, מפורש ברמב"ם ספ"ח שם שלא נחשבו כמקיימים ואינם מחסידי אוה"ע עיי"ש, וא"כ בהכרח שמחוייב להאמין בהשי"ת וגם שנתן התורה, וממילא הרי רק ממנו צריך לבקש פרנסה ורפואה וכל דבר.

ופשוט שאף הסוברים דתפלה הוא רק מדרבנן הוא רק לענין להתפלל בכל יום אף שאין לו צורך מיוחד אבל כשיש להאדם צורך מיוחד כמו בעת צרה יודו שהוא חיוב מן התורה להתפלל. ומפורש כן ברמב"ן בסה"מ מ"ע סימן ה' עיי"ש. ומש"כ הרמב"ן שם ומה שדרשו בספרי ולעבדו זו תפלה אסמכתא היא או לומר שמכלל העבודה שנתפלל אליו בעת הצרות, שמשמע לכאורה שמספקא לו אין הספק שמא גם להתפלל בעת צרה הוא רק דרבנן שזה א"א דהוא מעיקרי האמונה לבטוח בהשי"ת ולבקש מעמו שיעזרהו, וכדחזינן שנענש אסא על שלא דרש את ה' בחליו כי ברופאים בדה"י ופי' במצודת דוד שלא דרש להתפלל אל ה', ואם היה רק מדרבנן אף בעת צרה מ"ט נענש דהא לא תיקנו אלא אנשי כנה"ג אם הוא רק דרבנן, ודוחק לומר ששלמה תיקן להתפלל בעת צרה ואנשי כנה"ג הוסיפו להתפלל בכל יום דלא הוזכר זה. וגם הא חזקיהו המלך גנז ספר רפואות כדאיתא בברכות דף י' ופרש"י שם כדי שיבקשו רחמים, ואם לא היה חיוב לבקש רחמים לא היה זה טעם שיגנוז דמה לו אם לא יבקשו רחמים כיון שאין לזה חיוב, לכן ברור שלכו"ע מחוייבין להתפלל בעת צרה מדאורייתא אף להסוברין תפלה דרבנן. וכוונת הרמב"ן בספקו הוא אם יש לפרש הקרא על זה משום דאף בלא קרא ידעינן זה מטעם דהוא מעיקרי האמונה והוי דרשת הספרי מלעבדו זו תפלה בהכרח על כל הימים אף שלא בעת הצורך שזהו לדידיה רק אסמכתא, או שאף שא"צ קרא מ"מ יש לפרש לעבדו על זה שיתפלל בעת צרה ויהיה ע"ז עוד עשה לבד החיוב מצד עיקרי האמונה. וכיון שמצד עיקרי האמונה יש חיוב הוא חיוב גם על בן נח להתפלל בעת צרתו ויהיה לו שכר על אמונתו בהשי"ת ותפלתו אליו כמחוייב ועושה בתפלה זו דבעת צרה.

ובדבר להתפלל איזה תפלה בנוסח אחד ישראל ונכרי יחד כגון, יהי רצון מלפני רבון העולם שיתן לי חיים וברכה, והנכרי אפשר מתכוין לאמונתו והישראל מכוין להשי"ת שהוא רבון העולם ולו הוא מתפלל, אם הוא נוסח שעשו זה בעצמם איני רואה בזה איסור מדינא במה שמתפללין יחד אף שכוונת הנכרי היא לאמונתו. אך אולי יש קצת לחוש להרואין שיאמרו מדמתפלל יחד עם הנכרי שהוא ג"כ מתכוין כמחשבת הנכרי, שבעצם איני רואה מ"ט יאמרו זה שלא נחשדו ישראל על ע"ז ח"ו. אבל אם נוסח התפלה חברו כומרים שאף שאין בה שום רמז ניכר לאמונתם אין לישראל לאומרה אף בעצמו וכ"ש שלא עם הנכרי משום דממילא הוי נוסח זה לאמונתם, אם לא כשיוסיף הישראל אלקי ישראל וכדומה שיהיה ניכר דבריו שהוא להשי"ת לבדו. וכיון שאסור מסתבר שהוא תועבה ולא יצא בזה אף ידי תפלה דאורייתא כדאמר רבא בברכות דף כ"ב במצא צואה במקומו הואיל וחטא אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה להר"י בתוס' שם דיחזור ויתפלל וכן פסקו הרמב"ם והש"ע ורוב הראשונים.

ובדבר התפלה הקצרה שאומרים הילדים בבתי ספר של המדינה, כנראה שבכוונה לא הזכירו רמז מאמונתם משום שנעשו הבתי ספר גם ליהודים ולעוד עמים אשר במדינתו הגדולה והמושלים במדינתנו הם אנשי חסד ואין רוצים להשליט אמונתם על שאר האזרחים ולכן יסדו נוסח כזה שלכן לא שייך לחוש שנתייסד ע"י כומרים לכוונה לאמונתם ולכן אין בזה איסור מדינא וגם חשש רואין אף אם נימא שאיכא במתפללין יחד מסתבר שליכא בכאן שידוע שנתייסד שכל אחד יכוין לאמונתו.

ולהזכיר שם גד באנגלית שהוא הכוונה על השי"ת בגילוי הראש נראה שאין להקפיד כ"כ, דהא הש"ך יו"ד סימן קע"ט ס"ק י"א כתב דבלשון חול כמו גט אינו שם כלל ומותר למחקו והוא פשוט אצלו כ"כ עד שאמר בלשון והגע עצמך דהא מותר למחוק שם שנכתב בלשון חול, ומצד זה מתיר אף ללחוש על המכה ולרקוק בהזכרת פסוק בלשון לעז אף שאמר גם השם בלשון חול כרש"י בשם רבו ורק לכתחלה יש ליזהר עיי"ש, א"כ כ"ש לענין הזכרה בגילוי הראש שיש שסוברין שאף שם ממש הוא רק למדת חסידות, וכן משמע גם לשון המחבר בסימן צ"א סעיף ג' שכתב בלשון יש אומרים שאסור משמע שאינו לכו"ע, שודאי אין להחמיר כשאי אפשר כמו לאלו שבבתי ספר המדינה שלא ילבשו היארמולקעס /הכיפות/ ואין קפידא במה שיזכירו גם שם גד בלשון אנגלית, ומצד זה היו יוצאין ידי תפלה דאורייתא כיון שאין הנוסח מכומרים.

ובבן נח שיש לו שכר כאינו מצווה ועושה כשמתפלל, איך הוא כשמתפלל בהרהור שישראל אינו יוצא

כדאיתא במג"א סימן ק"א סק"ב, פשוט שכיון שאינו עושה כדין המצוה גם בן נח לא יקבל שום שכר. ואף שחולה מהרהר התפלה בלבו הוא רק לרוחא דמלתא ואינו יוצא בזה דאם הבריא יצטרך לחזור ולהתפלל לרוב האחרונים עיין במ"ב סימן ס"ב סק"ז ובבאור הלכה שם ולכן אלו שאומרים דיסדרו להתפלל בהרהור אינו כלום והחששות שמא ינהיגו הנכרים לומר גם בהזכרת אמונתם אין מקום לחשוש כיון שבכוונה עשו נוסח כזה מצד שאין רוצים להשליט אמונתם. זהו מה שנתבאר לדינא. ולהתערב במחלוקת בני המדינה אם לומר תפלה זו בבתי ספר של המדינה או לבטל, עצתי היתה שלא להתערב יראי ה' בזה אף שיש סוברים שצריך להתערב ולומר שדעתנו הוא שיאמרו התפלה ויש פנים לכאן ולכאן ואל תעשה עדיף. ידידו, משה פיינשטיין.

7 - פרי מגדים פתיחה להלכות תפילה

ונ"מ ספק התפלל כלל אף פ"א חוזר ומתפלל דספק תורה הוה ובגמרא דאמר אין חוזר ומתפלל מיירי בהתפלל פ"א ועמ"א קו כתב אפשר דנשים בפ"א די ועמ"ש כאן להך גירסא דרחמי משמע דחייבין בשר תפלות ומיהו תסלת ערבית רשות דקבלוה חובה בזה יש לומר דנשים לא קבלוה חובה...והנה ספק התפלל או לא התפלל כלל כל מעת לעת ובליל ב' בתפלת ערבית מתפלל שתים על כל פנים אחת למעריב ושניה לתשלומין של יום אתמול אמנם לאחר העיון א"צ כה"ג להתפלל שתים דמ"ה כיון שעבר המעל"ע תו לא מחויב ומעוות לא יכול לתקון הוא וכי אמרינן לא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים הוא רק מדרבנן לא מ"ה וא"כ בעבר כל היום וספק לו אם התפלל תו הוה ספק דרבנן לקולא מאחר דתשלומין אינם אלא מדרבנן וכדכתיבנא. ולהר"מ ז"ל יש קולה דנשים חייבות רק פ"א במעת לעת בתפלה הואיל ומן התורה אין לה קבע ואינך תפלות הואיל ויש להם קבע פטורין ... ונפק"מ טובא עוד במי שהיה אנוס ולא התפלל כל מעת לעת עד סמוך לשקיעת החמה ואח"כ נזדמן לו מצוה דרבנן אם תפלה ד"ת מצוה ד"ת קודמת לדרבנן איזה שירצה יעשה ואפשר להקדים תפילה דרחמי נינהו ואפילו הוה דרבנן אלא להיפוך אם נזדמן לו מצוה ד"ת אי תפלה דרבנן מצוה ד"ת עדיף ועיין הלכות מגילה גבי מקרא מגילה ושאר מצותת ובפריי מ"ש שם. והוי יודע אם לא התפלל כל מעת לעת ונזכר בין השמשות כמ"ש הר"ן ז"ל בסוכה גבי לולב אתרוס בספק שביעי דיום ראשון דהוה מן התורה בין השמשות שלו צריך ליטול לולב ... משא"כ אם תפלה דרבנן ואין לה עיקר מן התורה כלל אם לא נזכר עד בין השמשון אין מתפלל וימתין עד שיגיע זמן ערבית ומתפלל שתים ערבית לא בין השמשות שאין זמן תפלה כלל.

8 - חידושי הגר"ח הלוי הלכות תפילה פרק ד' הלכה א'

ואם שיוכל להיות כן גם בלא טעמא אבל יש להוסיף עוד לדעת הרמב"ם דחובת התפלה ומצותה הוא מדין תורה ואפילו להחולקים על הרמב"ם היינו רק בחיובה אבל קיומה ועניינה הוי לכו"ע מדין תורה וא"כ מתעסק דהוי דין דאורייתא בכל התורה כולה דמתעסק אינו כלום מדין תורה וכן הא דמצות צריכות כונה דנוהג בכל מצות התורה הוי ג"כ דין עיכוב שלו מדין תורה ואינה תפלה מדין תורה ע"כ לא יתפלל, משא"כ דין כונה של פירוש הדברים המסוכם רק בתפלה הרי גם בתפלה עצמה אינו רק מתקנת חכמים וא"כ שפיר נוכל לומר כיון דמדאורייתא מיהא הויא תפלה על כן יתפלל גם בלא יכול לכוון זאת. ואך אם יכול לכוון רק שהתפלל בלא כוונה יחזור ויתפלל משום הך כוונה שחיובה מדין הם וע"כ לא הביא הרמב"ם רק שיחזור ויתפלל ולא יותר וכמו שנתבאר.

8א - עמק ברכה נשיאת כפים אות א'

ושמעתי מכבוד מו"ר הגאב"ד דבריסק שליט"א בשם אביו מרן הגר"ח הלוי ז"ל שאחד הקשה לו להסוברים דתפילה אינו אלא מדרבנן איך יתכן נשיאת כפים בגבולין מדאורייתא, הא ליכא עבודה, ותירץ לו דאף להסוברין דתפילה דרבנן היינו דוקא חובת התפילה דמדאורייתא ליכא חיובא להתפלל אבל ענין התפילה הוי מדאורייתא לכו"ע ואם התפלל שפיר מקיים מצוה דאורייתא ומיקרי עבודה וא"כ נמצא לפי זה דמדאורייתא הוא דבעינן עשרה לנשיאת כפים כדי דליהוי עבודת צבור.

8ב - שו"ת יביע אומר חלק ג - אורח חיים סימן ח

(ב) והנה במ"ש הגר"ח מבריסק, שאף למ"ד תפלה מדרבנן, היינו דוקא חיוב התפלה, אבל קיומה ועניינה הוי מה"ת לכ"ע. לכאורה היה נ"ל ליישב בזה קו' המבי"ט בקרית ספר)פ"א מה' תפלה(, והפר"ח)סי' פט ס"א(, ע"ד הרמב"ן דס"ל דמצות תפלה מדרבנן. דהא אמרינן בתענית)כח(מה הפרש בין זל"ז, הללו ד"ת והללו ד"ס. ופרש"י ותוס', תפלת מנחה הויא ד"ת וכדילפינן)בברכות כו:(ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה. ע"ש. ולפי האמור ניחא, דאע"ג דאינה חובה מה"ת, מ"מ המתפלל אותה ומקיימה הוי כמקיים מצוה מה"ת. אלא שיש לפקפק בעצם

החידוש הנ"ל, ממ"ש הרמב"ן בס' המצות, דהא דאמרינן בתענית)ב(ולעבדו בכל לבבכם איזוהי עבודה שבלב זוהי תפלה, אסמכתא בעלמא הוא. ע"ש. ואם איתא הי"ל לתרץ בפשיטות דאה"נ דענין התפלה וקיומה מה"ת הוי, מ"מ אינה חובה אלא מדרבנן. ובפסוק לא נזכר זאת דרך חיוב. וכיו"ב כ' הכ"מ)רפ"א מה' תפלה(דהא דיליף הרמב"ם למ"ע דתפלה בכל יום מדכתיב ועבדתם את ה"א, ולא כ' שנצטוינו ע"ז ממ"ש ולעבדו בכל לבבכם דהיינו תפלה. משום דלעבדו אינו מצוה אלא סיפור דברים הוא, אם שמוע תשמעו לאהבה את ה' ולעבדו ונתתי מטר ארצכם. ע"כ. אלמא דלרמב"ן גם קיום מצות התפלה ועניינה אינו אלא מדרבנן.)ומש"ה שפיר הק' המבי"ט והפר"ח הנ"ל. וע' בקרית ספר שם מ"ש בזה(. איברא דבעיקר קו' הכ"מ יש ליישב עוד משום דבקרא דולעבדו בכל לבבכם לא נזכר שהוא בכל יום, משא"כ בקרא דועבדתם את ה"א דמיירי בכל יום, וכמ"ש המבי"ט שם, דאסיפא דקרא סמיך דכתיב ובירך את לחמך ואת מימיך, דהוי צורך כל יום. וכמ"ש בב"מ)קז:(. ע"ש. ועכ"פ מד' הרמב"ן מוכח שפיר דכל יסוד המצוה מדרבנן. וכן מתבאר בתשו' הרדב"ז ח"ד)סי' רצג(, גבי כהן העומד בתפלה ואין שם כהן אחר שפוסק ועולה לישא כפיו. דב"כ =דברכת כהנים= מדאו' ותפלה מדרבנן. ע"ש. וכ"ה במג"א)סי' קכח סק"מ(. ובשו"ת הלק"ט ח"א)סי' סד(. וע"ע בשו"ת רב פעלים ח"ג)חאו"ח סי' ד(. ואכמ"ל, וראיתי שכבר העיר בד' המג"א, בס' עמק ברכה)דיני נ"כ אות ד(עפ"ד הגאון מבריסק הללו. והצ"ע. ע"ש. וע"ע בס' שביבי אש א"ח)עמוד לד(. ולפי האמור מדברי הרמב"ן עצמו לא משמע כן. ודו"ק.

8ג - מגן אברהם סימן קכח ס"ק מ

יכול לישא - דליכא בל תוסיף בעשיי' המצוה ב' פעמים, כהן המתפלל אם אין שם כהן אחר פוסק ועולה לדוכן ואם יש שם כהנים אינו פוסק)רדב"ז ח"א סי' רנ"ג(ול"נ דאם א"ל בכל ענין צריך להפסיק דהא בעש' וגדול' מזה אמרו בקראוהו לתורה דפוסק מקריאת שמע וכ"מ ברשב"א סי' קפ"ה וכ"מ בתוס' סוטה:

8ד - עמק ברכה שם אות ד'

ולענ"ד צ"ע בזה לפ"מ שראיתי בחידושי מרן הר"ח הלוי מבריסק ז"ל דאפילו להסוברים דתילה דרבנן היינו דוקא חובת התפילה דמדואורייתא ליכא חיובא להתפלל אבל ענינה וקיומה לכו"ע הוי דאורייתאואם מתפלל לכו"ע מקיים מצוה דאורייתא וא"כ למה לא נימא בזה העוסק במצוה פטור מן המצוה דהא עוסק בקיום מצוה דאורייתא דהרי גם במצוה שאינה חיובית אמרינן העוסק במצוה פטור מן המצוה כדאיתא להדיא בסוכה דף כו: כותבי ספרים תפילין וכו' פטורין מכל מצות שבתורה משום עוסק במצוה אף דהוי רק מצוה קיומית לכתוב לאחרים ספרים ותפילין

9 - רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק י הלכה ו

מי שנסתפק לו אם התפלל אם לא התפלל אינו חוזר ומתפלל אלא אם כן מתפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה, ד שאם רצה יחיד להתפלל כל היום תפלת נדבה יתפלל

9א - רמב"ן ויקרא פרק כג פסוק ב

וטעם מקראי קדש - שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלהים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לאל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה כמו שנאמר בקבלה (נחמיה ח י) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם

9ב - מנחת אשר דברים עמ' קיא

אך באמת נראה פשוט דאין כונת הרמב"ן דכל זה מה"ת ממש דא"כ נחדש דמצוה מה"ת להתפלל בפרהסיא דוקא ולא שמענו כזאת מעולם ונחדש עוד דכסות נקיה חיוב מה"ת היא אלא נראה פשוט דעיקר המצוה היא לנהוג בו קדושה אלא דראוי גם לקדש אותו בתפלה והלל בכסות נקיה בפני קהל ועדה להגדיל שמו הגדול ויש בכך מצוה אבל אין זה חיוב גמור מה"ת וכ"ז נראה ברור ופשוט לענ"ד.

10 - כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א הלכה א

ואין משנה התפלה הזאת מן התורה. כלומר מטבע התפלה הזאת והוא מלשון ושננתם אלא באי זה נוסח שיזדמן לאדם בו. ומעתה מה שאמרו בבעל קרי שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה שלש פעמים ביום

אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה פעם אחת ביום. א"נ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאיתא בפרק האשה רבה (יבמות דף פ"ט.) ומ"ש בסוכה דלתפלה דרבנן מפסיקין היינו לפי שכבר התפלל תפלה אחת ביום ההוא או נשאר לו שהות להתפלל אותה או יאמר תפלה קצרה ביותר שהוא חייב מן התורה. ומ"ש ועוד שמי שנאנס וכו' אפשר לומר דלא אמרו ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל היינו דוקא כשלא נסתפק לו בכל תפלות היום ההוא אבל אם נסתפק לו כן חוזר ומתפלל ואפילו אם נאמר דבנסתפק בכל תפלות היום נמי פטור י"ל דמתפלל תפלה קצרה וכן רב יהודה לא הוה מצלי תפלה גמורה ג"פ ביום אבל בכל יום היה מתפלל תפלה קצרה ע"פ הדרך שכתבתי ולא הוצרכו להזכיר תפלה קצרה זו בגמרא להיות הדבר פשוט שלא תיעקר מצוה דאורייתא ממקומה. כנ"ל ליישב דעת רבינו:

10א - מנחת אשר דברים סימן טז עמוד קט

ויש ליישב קושייתו לפי דברי הרא"ה דגם מצות קריאת שמע מן התורה מוגדרת וברורה לומר פסוקים אלה שיש בהם קבלת עול מלכות שמים ואנשי כנה"ג הוסיפו עליהם פרשיות שגם בהם יש קבלת עול מצות וק"ו הוא מברהמ"ז דמן התורה אין בה נוסח מסויים כלל אלא ענין מוגדר דהיינו לברך על המזון משא"כ קריאת שמע שאף מן התורה היא פרשה מסויימת אלא שחכמים הרחיבו בה והוסיפו עליה ומשום כך תיקנו לבעל קרי לומר כולה משא"כ בתפלה שמן התורה אין בה לא נוסח מסויים ולא ענין מוגדר.

11 - אבי עזרי הלכות תפילה פרק א' הלכה א'

ונראה בזה דהנה התקנה בתפילה היה שיתפלל תשע עשרה ברכות אם דעתו מכוונת אבל אם הוא טרוד יתפלל תפלת הביננו באמצא שהיא ברכה אחת מעין כל האמצעיות ושלש אחרונות ויצא ידי חובתו כמבואר בפ"ב לקמן ואם היה מהלך במקום סכנה אז מתפלל רק תפלה קצרה צרכי עמך ישראל מרובים וכו' כמבואר לקמן בספ"ד, ובתפלה זו אינו יוצא חובתו דאח"כ כשמגיע למקום שיצא מן הסכנה חוזר ומתפלל תשע עשרה ברכות והרי החיוב דאורייתא היה יכול לצאת בזה שהיה מתחיל בשבחו של מקום והיה גומר בהודי', ולמה לא הצריכו אותו לכך? מזה מוכח שאחרי תקנת חכמים שצריך להתפלל תשע עשרה עקרו חכמים בשב ואל תעשה החיוב תפלה וחיובו הוא רק בתשע עשרה ברכות או בהביננושכולל שם כל האמצעיות, אבל בתפלה קצרה שאין שם מעין האמצעיות אין זו תפלה אלא שתקנו לומר במקום סכנה תפלה קצרה אבל אין יוצא בה חובתו, ולכן אין צריך לא להתחיל בשבחו של מקום ולא לסיים בהודיה שזה מדאורייתא תפלה כמבואר כאן בה"ב יעויין בכ"מ. ומצינו עוד כיוצא בזה כמבואר בריש ברכות לענין אם עבר חצות ולא קרא ק"ש שלחכמים אף שהוא דיעבד אינו יוצא ואין צריך לקרות ק"ש וביאר שם הר"י הטעם משום שיש כח ביד חכמים לעקוב החיוב תורה וממילא אין כאן דין תורה כל עיקר דאם היה חיוב התורה עדיין למה לא יקרא ויקיים את דין התורה ולקרוא ק"ש וכן מבואר בתוס' בסוכה דף ג. בד"ה דאמר לך מני וכו' בסוכה קטנה שגזרינן שמא ימשך אחר שולחנו שאפילו מדואריתא לא קיים וזה שאמר שם לא קיימת מצות סוכה מימיך ע"ש. שוב ראיתי בפמ"ג באו"ח בפתיחה הכוללת בג"ג שביאר זאת ע"ש. ומשום כך לשיטת הרמב"ם שתפילה היא של תורה זהו רק מעיקר דין התורה יש חיוב תפלה אבל אחרי שחכמים תקנו להתפלל תשע עשרה ברכות ובפחות אינו יוצא ואם אפילו אי אפשר לו להתפלל תשע עשרה ברכות ולא לכלול את כולן באחת אינו מחוייב ומשום שעקרו חכמים את החיוב כל עיקר נמצא שזה ודאי כשהוא מתפלל תשע עשרה יוצא בזה גם הדין תורה ויש גם כן תפלה של תורה ומקיים מ"ע מן התורה אבל החיוב מ"ע של תורה אין עליו שהחיוב של תורה עקרו חכמים בשב ואל תעשה אלא החיוב הוא חיוב דרבנן תפילת תשע עשרה ו"י שמתפלל זאת התפלה נתקיים בה גם מ"ע של תורה וכמו כל מצוה שיאנה חיובית שיש קיום מ"ע בעשוותה אבל אין חיוב מ"ע וכן קבעו חז"ל במ"ע של תפלה שעקרו כל עיקר החיוב.

ומעתה לענין בע"ק אסרו בהרהור אפילו לתפלה ומשום שתפלה דרבנן היינו שהחיוב הוא מדרבנן אף שכשמתפלל מקיים מצוה דאורייתא וכן לענין ספק אינוו חוזר ומתפלל משום שהחיוב הוא מדרבנן והוי ספק דרבנן ואף שלענין סוכה הספק היא ספיקא דאורייתא זהו ששם ביטלו הדין תורה ועקרו אותו רק לגבי זה לענין ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בבית משא"כ בתפילה עקרו כל החיוב תורה שהרי תקנו נוסח תפילה ותשע עשרה ברכות ולענין ברכת המזון ג"כ החכמים רק הוסיפו הברכה הרביעית אבל השלשה ברכות הן דאורייתא לכמה שיטת א"כ יש לברכת המזון דין חיוב תורה משא"כ תפילה וכן קבעו חז"ל שבתפילה עקרו חיוב התורה והחיוב הוא רק דרבנן אלא שנתקיים בה מצות תורה וע"כ הוא ספק דרבנן בספק ודוק היטב.

12 - תוספות מסכת סוכה דף ג עמוד א

וצ"ל דאיצטריך התם לאיתויי היכא דב"ה מחמירים מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא גזרינן אם עשה כדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפי' דאורייתא כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפיתחא דמטללתא דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימיך דאפי' מדאורייתא לא קיים ומדבית שמאי נשמע לב"ה

13 - מנחת חינוך מצוה לא אות ג'

ודע דהמצוה מן התורה לדבר דברים של כבוד היום כל אחד לפי צחות לשונו אבל נוסח הקידוש אינו מן התורה וזה תיקנו אנשי כנסת הגדולה מבואר בברכות פרק אין עומדין לג. וגם שיהיה בברכה שם ומלכות אבל מן התורה אומר כל אחד לפי מה שרוצה והעיקר שצריך להזכיר מעלת היום וכן הוא בראשונים גבי ברכת המזון שהיא מן התורה עיין בב"י לטור או"ח ריש סימן קפז בשם הרשב"א והרא"ש ברכות מח: וגם בשם הרמב"ן דברכת המזון היא מן התורה אבל המטבע אינה מן התורה עי"ש והכה נמא וזה פשוט. ועיין שאגת אריה סימן הנ"ל. אך עשה שתקנו חז"ל הנוסח דהיינו להתחיל בשם ומלכות ולסיים הווא לא עשה כן רק אמר דברים מעצמו למעלת היום אפשר אף מן התורה לא יצא כמו שכתבו התוס' סוכה ג. ד"ה דאמר גבי לא קיימת מצות סוכה מימיך ובברכות יא. ד"ה תני דכל מקום דקתנו חז"ל במצוה דאורייתא והוא לא עשה כן לא יצא כלל עיין פרי מגדים לאו"ח פתיחה הכוללת ח"ג אות ח' דאם עשה במזיד לא יצא כלל ובאונס יצא מן התורה. ועי"ש שכתב זה ג"כ לענין קידוש שלא על הכוס ועוד נפק"מ והבאתי דבריו כמה פעמים בחיבורי ואין כאן מקום להאריך. ועי"ש באות ז' ג"כ.

14 - שו"ת שאגת אריה סימן יד

ראיתי לברר כאן שורש א' אם יש לתפלה עיקר מה"ת או כל עצמה אינה אלא מד"ס. דע שהרמב"ם כ' בפ"א מה' תפלה מ"ע להתפלל בכל יום שנא' ועבדתם את ה' כו' מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנא' ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים איזה היא עבודה שבלב זו תפלה ואין מנין התפלה מה"ת ואין משנה התפלה מה"ת ואין לתפלה זמן קבוע מה"ת ע"כ. וק"ל דבפ' מ"ש (דף כ ב) תנן נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובגמ' אמרי' וחייבין בתפלה דרחמי נינהו מ"ד הואיל וכתיב ערב ובקר וצהרים כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל. והשתא ל"ל טעמא משום דרחמי נינהו ת"ל דמדאוריי' ה"ל מ"ע שלא הז"ג ואע"ג דאתו רבנן ותיקנו זמנים קבועים לתפלה מ"מ לא לעקור ד"ת קאתו דעי"ז יהיו נשים ועבדים פטורין אלא להוסיף על ד"ת קאתו ועוד היאך ס"ד לפוטרם מן התפלה משום דכתיב ערב ובקר כיון דמה"ת אין לה זמן קבוע. וי"ל דהא דקאמר טעמא משום דרחמי נינהו היינו לחייב את הנשים בכל ג' תפלות הקבועות בכל יום מדרבנן דסד"א דה"ל מ"ע שהז"ג ולא ליחייבו אלא בתפלה א' ביום שחיובו מה"ת ובכל נוסח שירצה שיי"ח בזה מחיוב של תורה קמ"ל משום דרחמי נינהו חייבין בכל התפלות ובנוסח שתיקנו רבנן. והרמב"ן בס"ה חלק מ"ע סי' ה' השיב עליו ואמר שכבר ביארו חכמים בגמ' שתפלה מדרבנן כמו שאמרינן בפ"ג דברכות לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומברך על המזון ואינו מתפלל והעלו הטעם ק"ש ובה"מ דאוריי' ותפלה דרבנן ובגמ' דסוכה אמרינן גבי תפלה דתנן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו מלולב דתנן נוטלו על שלחנו אלמא מפסיק והשיבו בדרך תימה מאי קושיא הא דאוריי' הא דרבנן. והכ"מ השיב עליו מה שאמרו בב"ק שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה ג"פ אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה פ"א ביום. א"נ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת כדאי' בפ' האשה רבה ע"כ. הנה מש"כ דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אמת אמר אבל גבי בעל קרי חזינן שלא רצו חכמי' לעקור דבר מה"ת גביה דידיה שהרי חייבו אותו להרהר ק"ש ולברך על המזון לאחריו משום דמדאוריי' הן ואי תפלה דאוריי' הל"ל דמהרהר בתפלה נמי. ובגמ' מוכיח שם מדתנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל ואפי' בהרהור א"צ להתחיל ואפי' למ"ד התם הרהור לאו כדיבור דמי ואין יוצא י"ח בהרהור מ"מ אע"פ שעקרו חכמים דבר מן התורה לגבי בעל קרי שהרי אין יוצא ידי חובת ק"ש ובה"מ לאחריו של תורה ע"י הרהור אפ"ה חזינן דבמצו' של תורה חייבוהו להרהר בה ומדלא חייבוהו להרהר בתפלה ש"מ דאינו של תורה וכמו דאינו מברך לפניה ולאחריה של ק"ש ועל המזון לפניו אפי' בהרהור משום שאינן של תורה כדאי' התם. ה"נ ה"ט דתפלה. ובהדיא אמרינן התם אהא דאר"י אמת ויציב דאוריי'. ואס"ד או"י דאוריי' לברך לאחריה. וה"נ אס"ד תפלה דאוריי' אם לא התחיל אמאי לא יתחיל. ומש"כ בתחלה מ"ש בבעל קרי שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה כו' אינו במשמע דלא ה"ל להגמ' לסתום אלא לפרש. ועוד אס"ד שיש לתפלה עיקר מה"ת אלא שנוסח זה של י"ח הוא מדרבנן א"כ כמו דאמרינן התם לר"י דאמר אמת ויציב דאוריי' לברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום י"מ הא אידכר ליה בק"ש ופריך ונימא הא ולא ליבעי הא ומשני ק"ש עדיפא דאית בה תרתי. ומשמע דקורא ק"ש ככל אדם דהיינו כל הג"פ דכל הני ג"פ ק"ש מיקרו כמש"כ הרמב"ם ברפ"ק מהל' ק"ש וש"מ מפני שקורא פ"א של ק"ש דאוריי' מפני י"מ שבה קורא את כולה כתקנת חכמים. וה"נ אם חייב להתפלל מה"ת א"כ היה

ראוי ג"כ שיתפלל כל נוסח התפלה כתקנת חכמים ואע"פ שיש לדחות זה בדוחק מ"מ אין נראה. ועוד הרי בהמ"ז נמי עיקרו מה"ת והנוסח שלו מדברי סופרים כדאמרינן בפ' ג' שאכלו (דף מח) וכמש"כ הרמב"ם ברפ"א מה"ב וגם קי"ל הטוב והמטיב לאו דאוריי' כדאמרי' בפ' ג' שאכלו (דף מח) א"כ ממ"נ אם בעל קרי מברך בה"מ בנוסח תקנת חכמים וגם הטוב והמטיב א"כ נוסח תפלת י"ח יהרהר ג"כ בלבו הואיל ועיקר תפלה ד"ת כמו עיקר בה"מ ואמאי לא תנינן נמי לתפלה בהדי ק"ש ובה"מ לאחריו דבעל קרי מהרהר ביה. ואם אינו מהרהר אלא עיקר בה"מ בקצרה ולא כפי נוסח דדברי סופרים ולא הטוב והמטיב שאינו של תורה א"כ יהרהר נמי עיקר תפלה של תורה בקצרה וכמו דתנן ועל המזון מברך לאחריו ואע"פ שאינו מברך כתיקון חכמים ה"נ ה"ל למיתני נמי לתפלה בהדי בה"מ דהא דמו להדדי שמהרהר בהן את חיוב התורה שבהן לחוד ולא כתקנת חכמים שהוסיפו על של תורה. אלא וודאי ש"מ דאין לתפלה עיקר מה"ת וכל עצמו אינו אלא מדרבנן הילכך אינו מהרהר בלבו כלל אבל בה"מ וכן ק"ש דאוריי' ואפי' לר"י דאמר ק"ש דרבנן מ"מ י"מ שבו ד"ת הוא הואיל ואית להו עיקר מה"ת מהרהר את הכל בלבו אפי' מילתא דרבנן שבהם שהוסיפו על עיקר של תור' דכיון דאית להו עיקר מה"ת מהרהר את הכל כשאר כל אדם דלא פלוג רבנן:

... עוד כ' הרמב"ן ועוד שמי שנאנס ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסתפק בעצמו ספק התפלל ספק לא התפלל א"כ לפ"ד הרב היה צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן ע"כ. והשיב הכ"מ איפשר לומר שלא אמרו ספק התפלל ספק לא התפלל שאינו חוזר ומתפלל היינו דווקא בשלא נסתפק לו בכל תפלו' היו' ההוא אבל אם נסתפק לו כן חוזר ומתפלל ואפי' נאמר דבנסתפק בכל תפלות היום נמי פטור י"ל שמתפלל תפלה קצר' וכן ר' יהודה לא היה מצלי תפלה גמורה ג"פ ביום אבל בכל יום היה מתפלל תפלה קצרה ע"ד שכתבתי ולא הוצרכו להזכיר תפלה קצרה זו בגמ' להיות הדבר פשוט שלא תעקר מצוה דאוריי' ממקומה ע"כ. גם זה אינו נכון שהרי ר"א התם בפ' מי שמתו אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ופליג אר"י דאמר התם ספק קרא ק"ש אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן. ור"א ס"ל ק"ש דאוריי' וספיק' לחומר' והרי ספק קרא ק"ש ע"כ מיירי דומי' דספק התפלל ובספק התפלל לדעת הרמב"ם מיירי בע"כ שוודאי לו שהתפלל עיקר תפלה של תורה וא"כ בספק קק"ש מיירי נמי בכה"ג שקרא וודאי עיקר ק"ש של תורה ואינו מסופק אלא על תוס' של דבריהן. א"כ מ"ש בק"ש שחוזר ואומר תוס' של דבריהם ומ"ש תפלה שא"ח ומתפלל תוס' של דבריהן הא ודאי דא ודא אחת היא ואין טעם לחלק ביניהם. אלא וודאי אין לתפל' עיקר כלל מה"ת וכולה מילתא של דברי סופרי' היא אבל ק"ש יש לה עיקר מה"ת הילכך ספיקה לחומרא אבל תפלה דכולה מילתא דידה מדברי סופרים ספיקה לקולא. ובס' מגילת אסתר דחי את ראיות הרמב"ן כמו בעל כ"מ וכבר נתברר שדבריהן דחויין:

14א - מנחת אשר דברים סימן טז

ונראה להוסיף בזה דשאני תפלה דרבנן מברכת המזון וקריאת שמע דרבנן ביסוד גדרן דבברכת המזון וקריאת שמע באו חכמים רק להרחיב את דיבור המצוה ולתקן את ניסוחה אבל מהות המצוה אחת היא מה"ת ומדרבנן משא"כ בתפילה. דהנה מבואר לא רק בדברי הרמב"ן אלא אף מדברי הרמב"ם דאין מצוה זו "מצות תפילה" בלבד אלא מצות העבודה דלעבדו בכל לבבכם כתיב, ולדעת הרמב"ן מצוה כוללת היא דמצוה על האדם לקיים את כל מצות ה' בכונה רצויה ושלמה אין כונת התורה למצות התפלה ואף הרמב"ם אף דנקט דמצות תפלה נלמדת מפסוק זה מ"מ כתב בפרטי המצוות בריש הלכות תפילה "לעבוד את ה' בכל יום בתפילה" הרי שגדר המצוה היא העבודה אלא שהתפילה היא יסוד עיקרי בעבודה זו (וכבר הסברתי במק"א שמצינו בכ"מ בדברי הרמב"ם דבפרטי המצוה כותב את הגדרת המצוה ומהותה בעוד שבגוף ההלכות כותב רק את ההלכה לכשעצמה כגון בהלכות תשובה שבפרטי המצוה כתב "שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה" בעוד שבפ"א ה"א שם כתב "מצות עשה להתודות" וכו' ואכמ"ל)...

ולפי זה נראה דבמצות תפלה לא באו חכמים לתקן נוסח ומטבע בלבד אלא גדר נוסף שהוא רחמי ולא עבודה בלבד ושאני בזה תפלה מברכת המזון וקריאת שמע כן נראה לבאר וליישב שיטת הרמב"ם ממה שהקשו לשיטתו הרא"ה והשאג"א.

15 - תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד א

מאי מברך? מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה והיכן צונו? רב אויא אמר: +דברים יז+ מלא תסור. רב נחמיה אמר: +דברים לב+ שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך

16 - מגן אברהם סימן קו ס"ק ד

אין מברכין על התפלה מפני שאין לה קבע

17 - אליה רבה סימן קיג

כתב ר"ד אבודרהם]עמוד צג[הא דאין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על התפלה מצוה, מפני שהתפילה מצוה שאין לה קצבה מן התורה, אלא ביד אדם למעט או לרבות

18 - פרי מגדים פתיחה להלכות תפילה

והוי יודע לענין תפלה אם הרהור כדיבור דמי או לאו יש בו מחלוקת ויבואר אי"ה בסמוך והנה המ"א ק"ו אות ד' בשם רד"א (הוא אבודרהם) אין מברכין על תפילה מפני שאין קבע כלומר הלואי יתפלל כל היום וי"ל דהרהור סגי ואין מברכין על דברים שבלב כמו ביטול איין הלכות פסח תל"א דאין מברכין על ביטול העיקר יע"ש וברכות ק"ש כתב רבינו יונה וחה"ר ברכות דלאו אק"ש כתבנו יע"ש בריש מאמתי ואי"ה יבואר.

19 - שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן לט

מכתבו קבלתי והיה לי למשיבת נפש שהזכרני עת שהיינו בישיבת מרן הגאון קדוש ישראל בעל חתם סופר זצ"ל, ומה ששאל בנו הצעיר שיחיה טעם למה אין מברכין ברכת המצות על ק"ש ותפלה שהן דאורייתא מכל שכן מקריאת הלל ומגילה, הנה קושיא זו קשה בהרבה מצות שאין מברכין עליהן, וכבר כתב הרשב"א בתשובה סימן יא להקשות ע"ז על כמה מצות. וכן באבודרהם. ובק"ש ובתפילה יש לומר הטעם לפי הכלל שכתב הרשב"א שם דבמצוה שאפשר שלא יבוא לידי גמר אין מברכין עליו והנה במצות ק"ש ותפלה דווקא בכונה תליא מלתא ובריש פרק היה קורא פליגו תנאים עד היכן צריך כונה וכונה זו היינו כוונת הענין ולא סגי בכוונה לקיים המצוה כמ"ש ושמתם את דברי אלה על לבבכם ובתפלה נאמר ולעבדו בכל לבבכם ואמרינן איזה עבודה שהיא בלב זו תפילה ואם לא כוון כוונת הענין אפילו אם מכוין לעשות מצות הבורא מ"מ לא עשה המצוה כתיקונה משא"כ בשאר מצות אפילו לדידן דקי"ל מצות צריכות כוונה אין צריך כונה אלא לקיים מצות הבורא ברוך הוא וכיון שמברך עליו לקיים מצות הבורא הרי עשה את המצוה כתיקונו וזה נראה לי כוונת הירושלמי ריש כיצד מברכין דיליף מקרא ודאתן לך את התורה והמצות דצריך לברך על המצות ודחקו המפורשים דזה רק אסמכתא כמ"ש ג"כ הפרי מגדים בפתיחה כוללת בהלכות ברכות ולי נראה דהכונה בירושלמי הנ"ל דצריך לברך על המצות היינו משום דצריך כוונה. ולכך במצוה דיש לה משך זמן ובנתיים יסיח דעתו ומחשבה מבטל מחשבה. ולכך צ"ל בפה ואז אין המחשבה מבטל דיבור כמו בברכת התורה וכל זה בשאר מצות דבעינן דווקא כוונה ואמירה ובעי תרתי דאנן קיימ"ל דלא כשמואל בברכות דף כא דס"ל ק"ש דרבנן נראה כוונתו דהדיבור הוא דרבנן וסגי בכוונה והשאגת אריה האריך ופלפל בזה ועכ"פ כיון דאנן קי"ל דבעי תרתי הדיבור והכוונה, ואם לא כיון כראוי אינו מקיים המצוה ולכך לא קתנו ברכה על זה כמו שהביא הטור באו"ח סימן תל"ב דלכך אין מברכין על ביטול חמץ משום דעיקר ביטול בלב ועל דבר שבלב אין מברכין כן נראה לפענ"ד הטעם בזה.

20 - הגדת מעשה נסים - פתיחה

ומה שנראה לתת טעם במה שלא תקנו ברכה כי עינינו הרואות שבכל דבר שתקנו ברכה בגוף המצות לא תקנו ברכה על צוותו העשיות המצות כי אינו בדין לתקן ברכה על ברכה דהא ברכת המזון ג"כ מצות עשה דאורייתא הוא ולא תקנו לברך אקבמו"צ לברך על המזון אלא ודאי מטעם שכתבתי כיון שמברכין השי"ת בגוף המצוה אינו בדין לתקן ברכה על ברכה ומטעם זה לא תקנו ג"כ כאן כיון שכבר תקנו ברכה אגוף הגאולה והוא ברכת אשר גאלנו לא תקנו עוד ברכה אחרת על זה.